

ТРАНСКОРДОННА КОНВЕРГЕНЦІЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

УДК 339.13.013.024.95

Варченко О.М.,
д-р. екон. наук, професор
Білоцерківський національний аграрний університет

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА У ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ

Varchenko O.M.,
dr.sc.(econ.), professor,
Bila Tserkva National Agrarian University

TOOLS FOR STATE SUPPORT OF MANUFACTURING BIOFUEL IN THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD AND DIRECTIONS OF THEIR USE IN THE DOMESTIC PRACTICE

Постановка проблеми. Актуальність питання енергозабезпеченості України нині посилюється через ускладнення відносин з основними постачальниками енергетичних ресурсів та їх вичерпність. Стратегічно важливим для економіки більшості країн світу є пошук способів виробництва альтернативних джерел енергії, що сприятиме зменшенню залежності від імпортичних енергоносіїв, збалансованому та невичерпному природокористуванню, поліпшенню стану навколишнього середовища. Очевидно, що енергетична безпека є невід'ємною складовою економіки будь-якої країни і потребує значної підтримки з боку держави. Доказом необхідності пошуку альтернативних джерел енергії є тенденція до подорожчання нафтопродуктів, що спричинено зменшенням їх запасів, конфліктами між країнами постачальниками та споживачами енергетичних ресурсів, а також зростанням попиту на них. За таких умов надзвичайної актуальності набуває проблема забезпечення енергетичної незалежності, що справляє суттєвий вплив на економічну та політичну ситуацію в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням регулювання та стимулювання розвитку біоенергетики в Україні та світі присвячено праці таких вчених, як Т.В. Божидарнік, І.Г. Кириленко, В. В. Дем'янчук, Л. В. Гойсюк, Н. В. Мельник, Г. М. Калетнік та ін. Однак питання розробки дієвого механізму регулювання і стимулювання розвитку біоенергетики в Україні потребують проведення подальших досліджень на основі вивчення існуючого досвіду провідних країн світу та обґрунтуванню напрямів його використання в Україні.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних, положень і практичних рекомендацій по розробці інструментів щодо стимулювання розвитку виробництва, реалізації, переробки і використання біологічних видів палива та обґрунтування напрямів їх використання у вітчизняній практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою скорочення залежності від дороговартісних енергетичних ресурсів та вирішення нестабільності поставок необхідно використання альтернативних видів палива, важливі джерела яких містить сільське господарство. Так, у сільському господарстві як у зарубіжних країнах, так і в Україні із відходів тваринництва стали виробляти біогаз, який використовується для опалення та одержання гарячої води, а також виробництва електроенергії. Окрім того, у сільському господарстві здійснюється вирощування олійних культур (наприклад, ріпак, соняшник) для одержання біопалива та заміни ним дорого вартісного дизельного палива. Виробництво рідкого біопалива на основі сільськогосподарських культур, як палива для транспорту, встановило зв'язок між ринками сільськогосподарської та енергетичної продукції [1].

Виробництво та споживання біопалива у світі зростає із кожним роком та в наступній перспективі буде мати тенденцію до росту. Ця тенденція зумовлена такими чинниками: зростає попит на споживання енергоресурсів у світі (за прогнозом однієї із світових надтогазових компаній British

Petroleum, приріст попиту на енергоресурси до 2030 р. становитиме 50% порівняно із рівнем 2005 р.); світові запаси нафти і газу скорочуються; екологічна ситуація планети стрімко погіршується.

Слід зазначити, світова індустрія біопалива характеризується використанням широкого спектру заходів законодавчого і нормативно-правового забезпечення розвитку біоенергетики, а також державних програм, направлених на збільшення обсягів виробництва біопалива у конкретній країні та його ринкової частки.

Розглядаючи питання держпідтримки виробництва біопалива у провідних країнах ЄС, доцільно розглянути стратегічні пріоритети, які проявляються в значних інвестиціях у «зелені» технології та провідні практики до скорочення викидів. Очевидно, що реалізація стратегічних пріоритетів буде стимулювати економічне зростання, створенню робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності країни. Зазначимо, що найбільш дієвим інструментом щодо зниження парникових газів у ЄС є торгівля квотами на викиди (EUETS), затверджена Директивою №87/2003 і введена у дію із 2005 року [2]. У рамках дії цієї схеми введено обмеження на викиди у найбільш енергомістких сегментах економіки. Підприємства, які забезпечували зниження обсягів викидів нижче встановленої квоти, мали можливість накопичувати невикористовувані обсяги викидів у вигляді кредитів та продавати їх іншим, рівень яких перевищував встановлені обмеження. Ці інструменти непрямо стимулюють в ЄС розвиток напрямів щодо вирощування біомаси для біоенергії. Політика в сфері клімату взаємопов'язана із політикою в сфері енергетики, роль біомаси у якій є основною. Зазначимо, що з метою переходу до енергоефективної, низьковуглеводної економіки в 2009 р. Європейська комісія прийняла Програму з клімату та енергетики (Climate and Energy Package) у вигляді нормативно-правових актів, які зорієнтовані на досягнення до 2020 р. встановлених у ЄС цілей в сфері клімату та енергетики. Ці цілі відомі як принцип «20–20–20» та визначають три пріоритетних напрями до 2020 р.: зниження обсягів викидів на 20%; доведення частки споживаної енергії із відновлювальних джерел до 20%; підвищення загальної енергоефективності на 20%.

З метою стимулювання виробництва біопалива країнами світу розроблено комплекс заходів – законодавче регулювання, індикативне планування обсягів виробництва, пільгове оподаткування, бюджетна підтримка і т.д. Так, дослідженням встановлено, що формування інструментів державного регулювання і законодавча система в Європі, що відносяться до галузі біодизеля, розпочато з 1980-х років. Так, перші стандарти, що відносяться до даної галузі, були розроблені в Австрії в 1991 р. (ON C 1190). За нею послідували Франція і Італія – 1993 р., Чеська Республіка - 1994 р., Німеччина із стандартами найбільш досконалими, із всіх розроблених раніше (DIN E 51606) – 1997 р. Ці стандарти мали вирішальне значення для отримання гарантій з боку виробників дизельного транспорту щодо використання біодизеля. Внаслідок цього у різних країнах це призвело до зростання попиту на біодизель як паливного ресурсу.

Позитивний вплив на розвиток біопаливної індустрії в країнах ЄС мала прийнята Директива якості палива, що зумовило позитивні зрушення у технології виробництва дизельних двигунів. Оскільки виробництво біодизеля залишалось більш дорогим порівняно із звичайним паливом, національна політика оподаткування також відіграла важливу роль у розвитку даної галузі в Європі. Так, у Німеччині, Франції, Італії, Швеції, Австрії та Чехії у різних формах практикувалося звільнення від податкових виплат у біодизельній галузі. Ці ж країни, а також Данія, Фінляндія, Нідерланди і Норвегія використовували різні механізми оподаткування («вуглеводні податки»), які б зумовили скорочення обсягів використання звичайного палива і стимулювали б споживання відновлювального. Разом з тим, у розрізі країн ЄС прийнято велику кількість нормативних документів, які зумовили бюрократичні перепони у розвитку галузі, а також різні ставки оподаткування.

Ця проблема була вирішена прийнятою країнами ЄС Директивою щодо оподаткування енергії. Стаття 16 Директиви передбачає зниження або звільнення від акцизу біопаливо (у чистому вигляді або у суміші), яке продається у країнах ЄС, впродовж шести років, починаючи із 2004 р. Цей документ значно спрощує процес удосконалення оподаткування у паливному секторі економіки в окремих країнах співдружності. Директива переслідувала підвищити мотивацію до більш ефективного енергоспоживання і дозволити країнам-членам ЄС використовувати податкові стимули в обмін на їх ініціативу по зниженню обсягів шкідливих викидів у атмосферу.

Вивчення практики державного регулювання ринку біопалива у країнах Європейської Співдружності дозволило встановити, що нині використовуються наступні інструменти:

- підтримка сільськогосподарських товаровиробників (350 євро/га субсидій у разі продажу ріпаку не на харчові цілі);
- повернення до 30% засобів, вкладених у будівництво біодизельного заводу;
- звільнення від паливного податку на об'єм доданого біодизеля у суміш палива;
- наявність системи квотування обсягів біодизеля, що субсидується (у розрізі країн Європейської Співдружності) [3].

Зазначимо, що сумарні субсидії на 1 т біодизеля у Німеччині за повний виробничий цикл дорівнюють 470 євро, що забезпечує його конкурентоспроможність порівняно із звичайним дизельним паливом.

Прийнятий у Німеччині в серпні 2004 р. «Закон про відновлювану енергію» забезпечив економічно привабливим будівництво й експлуатацію установок для одержання біодизеля. Зазначимо, що Закон про відновлювальні види енергії стимулює фермерів, які мають біогазові установки, виробляти і продавати надлишки електроенергії за рахунок більш високої її вартості, при здійсненні поставок у централізовані мережі. Цим документом була проголошена державна політика під девізом «від фермера-сільгоспвиробника до фермера-виробника електроенергії». Внаслідок цього зросло будівництво біогазових установок, кількість яких перевищує 1 тисячу [4].

Необхідно відмітити, що у Німеччині було прийнято два закони, які мали важливе значення для реорганізації ринку біопалива: Закон про оподаткування джерел енергії, прийнятий 15.07.2006 р. і Закон про квоти на біопаливо від 18.12.2006 р. Закон про оподаткування джерел енергії вступив в силу з 1 серпня 2006 р., який замість фактичного звільнення від сплати податків передбачив з 1 січня 2008 р. поетапне збільшення податку на біодизель, а також на чисте паливо, що вироблено із рослинної олії. Так, із 1 серпня 2006 р. податок на біодизель становив 9 центів за 1 л., починаючи з 2008 р. передбачено його щорічний ріст на 6 центів. Так, у 2011 р. цей податок становив 33 центи, а у 2012 р. різко зріс до 45 центів [5; 6].

Розглянемо особливості регулювання споживання біопалива в Німеччині. Якщо Закон про оподаткування джерел енергії у країні регулює ринок чистих видів палива, то у законі про квоти на біопаливо йдеться про домішки біопалива. Механізм регулювання квот розрізняє мінімальні (нижні) або загальні квоти. Мінімальні квоти на кількість дизельного палива і бензину повинні бути обов'язково виконані. Із 2009 р. підприємства-виробники розпочали дотримуватися загальної квоти (табл. 1).

Таблиця 1

Розмір мінімальних квот на біопаливо у Німеччині

Рік	Загальна квота, %	Квота на дизельне паливо, %	Квота на бензин, %
2007	-	4,4	1,2
2008	-	Мінімальна, діє для наступних років	2
2009	6,25		2,8
2010	6,75		Мінімальна, діє для наступних років
2011	7		
2012	7,25		
2013	7,5		
2014	7,75		
2015	8		

Джерело: складено за джерелом [7, с. 118]

Зазначимо, що заслуговує на увагу вітчизняної практики використання такого інструмента у провідних країнах світу, як квоти, розраховані щодо енергетичної цінності палива. Відповідно до Закону про оподаткування джерел енергії та для розрахунку зобов'язань за квотами, згідно закону, є дотримання відповідних стандартів при виробництві біодизеля і рослинної олії. Якщо норма не виконана, то біопаливо оподатковується у повному обсязі (47 центів за 1 л).

У сільському та лісовому господарстві біодизель, а також паливо, що вироблено із рослинної олії можна використовувати без додаткового оподаткування. Це ще раз було підтверджено Законом про квоти на біопаливо. Зважаючи на велику потребу біопалива в сільському та лісовому господарстві, в перспективі відкриваються значні можливості його збуту.

Зупинимось на особливостях регулювання ринку біопалива у США. Так, у країні прийнято цілу низку важливих законодавчих і регулюючих актів, які сприяли виходу галузі біодизеля на нинішній рівень як один із найбільш зростаючих сегментів галузі відновлювального палива в США. Вважається, що позитивний імпульс для розвитку галузі було внесено такими ініціативними актами, як Стандарт Американського товариства з тестування і матеріалів (ASTM standart), Акт з енергетичної політики (Enerdgy Policy Act), Санкція Агентства по захисту навколишнього середовища (EPA approval), а також декілька наказів президента. Зазначимо, що позитивний вплив у регулювання біодизельної індустрії США мав Енергетичний законопроект (Enerdgy Bill), програми з субсидування, а також індивідуальні ініціативні програми окремих штатів.

Вважаємо, що показовою у вирішенні цього питання є державна політика Бразилії. Так, наприкінці 60-х - початок 70-х років була проведена широкомасштабна дослідницька робота з метою пошуку альтернативних джерел палива. У цій країні виробництво етанолу здійснюють із цукрової тростини. У 1975 р. була прийнята Національна програма виробництва спирту (Pro-Alcool) з метою

використання етанолу як паливного замінича бензину і нарощення обсягів його виробництва для промислового використання. До 1985 р., тобто через десятиліття дії програми, у виробництво 13 млрд галонів (50 млрд л) було інвестовано 6,5 млрд дол. США, створено 500 тис. робочих місць, внаслідок чого 2,5 млн автомобілів у країні їздили на чистому етанолі, а весь бензин, що продається на заправних станціях Бразилії містить 20% суміші етанолу.

Отже, сформований механізм регулювання ринку біопалива у провідних країнах світу забезпечив стрімкий розвиток галузі біопалива. Так, починаючи із 2004 р. окремі нафтові корпорації стали розводити звичайне дизельне паливо біодизельним, їх частка в споживанні біодизельного палива в останні роки склала 45%. Однак, більшість нафтових і автомобільних компаній не змішують паливо, щоб уникнути проблем, пов'язаних зі скаргами в Асоціацію за одержанням стандартів вихлопних газів Євро-4.

Зокрема, корпорація «Volkswagen», а також інші виробники заявили, що значна частина їх моделей підходять для використання біодизельного палива. При виробництві таких моделей деталі, вироблені з пластика і гуми, замінюють деталями з міцніших матеріалів. Недавно було схвалено виробництво автомобілів, пристосованих для роботи на біодизельному паливі. Окрім цього, фермери та підрядні організації, що надають послуги щодо виконання агротехнічних операцій для сільськогосподарських товаровиробників, виявляють заінтересованість до застосування, окрім біодизельного палива, чистої ріпакової олії для мобільної сільськогосподарської техніки.

Оскільки рослинна олія і біодизельне паливо можуть підходити для дизельних двигунів, біоетанол може замінити бензин. Для виробництва етанолу в Німеччині створені допоміжні потужності, а також налагоджено імпорт сировини, в основному з Бразилії.

Зазначимо, що, починаючи з 2005 р., у Німеччині здійснюється виробництво транспортних засобів, які працюють з використанням етанолу в пропорції до 85%. Це так звані «гібридні транспортні засоби», які можуть працювати як на бензині, так і на етанолі, вони поставляються до Європи в основному фірмами «Ford» і «Saab».

Необхідно зазначити, що питання впровадження біологічних видів палива в Україні знайшли відображення у таких нормативно-правових актах, як «Програма Етанол» (затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 1044 від 04.07.2000 р.), «Програма розвитку виробництва дизельного біопалива на період до 2010 року» (затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 576-р від 28.12.2005 р.), «Програма розвитку виробництва дизельного біопалива» (постанова Кабінету Міністрів України № 1774 від 22.12.2006 р.), «Енергетична стратегія України на період до 2030 року», (затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 145-р від 15 березня 2006 р). Так у плані заходів на 2006-2010 роки щодо реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2030 року (затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України № 436-р від 27.07.2006 р.), що передбачені у розділі VII «Підвищення енергоефективності та розвиток нетрадиційних, відновлюваних і альтернативних джерел енергії» задекларовані наміри по збільшенню використання альтернативних паливно-енергетичних ресурсів до 14,9 відсотка від загального споживання у 2030 році.

Одним із найважливіших елементів державної підтримки виробництва палива є запровадження бюджетного фінансування, починаючи з виробництва якісної сировини і закінчуючи стимулюванням потенційного попиту у кінцевого споживача. За розрахунками українських науковців, за нинішніх умов розвитку галузі для повної переробки 1 млн тонн ріпакової сировини потрібно виділяти з державного бюджету не менш як 400 млн грн дотацій [8].

Вважаємо, що стримуючими чинниками розвитку ринку біопалив в Україні є недосконалість нормативно-правової бази. Так, на підтримку розвитку виробництва біодизельного палива зорієнтований Закон України «Про альтернативні види рідкого і газового пального» від 14.01.2000 р., Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку палива в Україні з біологічної сировини» від 26.09.2003 р., який узгоджується з Директивою 2003/30/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС від 8.05.2003 р. «Про сприяння використанню біологічного та інших видів палива з відновлюваних ресурсів». Прийняття зазначеної законодавчої бази дозволило схвалити програми розвитку виробництва дизельного біопалива; проводити наукові дослідження технологій вирощування ріпаку для різних кліматичних зон; упровадити розроблення нормативної документації (державних стандартів, гармонізованих із стандартами ЄС щодо виробництва та використання дизельного біопалива; виготовлення і випробування дослідних ліній (малої потужності) з виробництва дизельного біопалива; використовувати різноманітні заходи щодо зміцнення сировинної бази шляхом розширення площ вирощування ріпаку тощо. Однак, ці закони не виконали стимулювальної дії на розвиток вітчизняного ринку біопалива. Окрім того, набули чинності ДСТУ 6081:2009 «Паливо моторне. Ефіри метилові жирних кислот олій і жирів для дизельних двигунів. Технічні умови» та ДСТУ 4840:2007 «Паливо дизельне підвищеної якості. Технічні умови», які регламентують вимоги до якості біодизельного палива та суміші дизельного палива з біодизельним. Однак, не визначено ні органу, який видаватиме документ про ідентифікацію палива, ні порядку його видачі.

Окрім цього, у країні для виробництва біодизельного палива немає сучасного високопродуктивного обладнання, і до того ж вартість його є досить високою [9]. Однак забезпечення

конкуентоспроможності біопалива можливо досягнути лише за умови використання інноваційного обладнання, яке дозволить виробляти високоякісне біодизельне паливо без побічних домішок.

Ще одним перспективним напрямом використання біопалива є виробництво і реалізація біоетанолу. За розрахунками Г. Калетніка, внутрішній ринок біоетанолу може сягати 800–1200 тис. т на рік, якщо він замінить 10–15% бензинів, які споживаються в Україні, та 623 тис. т на рік біодизельного палива [2]. Як відомо, передбачається, що до 2020 року частка використання біопалива становитиме 20% загального обсягу споживання палива в Україні, досягнення цього показниками за нинішніх умов є малоімовірним.

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнення практики державної підтримки виробництва біопалива у провідних країнах світу та в Україні, дозволило виявити недосконалість інструментів державного регулювання через відсутність узгодженої нормативно-правової бази, а також відсутність дієвого механізму стимулювання розвитку виробництва і споживання біологічних видів палива у країні. Вважаємо, що у нинішніх умовах забезпечення розвитку ринку біопалива в Україні необхідно забезпечити: узгодження національного законодавства щодо розвитку біопалив із законодавством ЄС; реалізація розробленої стратегії розвитку ринку біопалив України; визначення оптимального варіанту виготовлення біопалив із урахуванням територіального та сировинного факторів; запровадження програм стимулювання використання біопалив на транспорті; введення фінансових стимулів та інвестиційно-інноваційної підтримки у сфері виробництва біопалив; виробництво біодизельного палива для власних потреб у сільському господарстві; запровадження податкових пільг у разі виробництва біопалива для власних потреб.

Вважаємо, що з метою досягнення конкурентоспроможного виробництва біопалива в Україні необхідно спрямувати кошти державної підтримки на науково-дослідні розробки та реалізацію інноваційних проектів з виробництва біопалива, які доцільно реалізовувати на принципах державно-приватного партнерства. З метою стимулювання використання альтернативних видів палива у країні доцільно передбачити систему пільг щодо їх використання, а також контроль за шкідливими викидами транспортних засобів та передбачити відповідні штрафи.

Література

1. Мельник Н. В. Про використання первинних джерел енергії / Н.В. Мельник // Економіка АПК. – 2010. – № 12. – С. 152–155.
2. Калетнік Г. М. Біопаливо: продовольча, енергетична та екологічна безпека України / Г.М. Калетнік // Біоенергетика = Bioenergy: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2013. – № 2. – С. 12–14.
3. DIRECTIVE 2003/87/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 13 October 2003 establishing a scheme for greenhouse gas emission allowance trading within the Community and amending Council Directive 96/61/EC // Official Journal of the European Union L 275/33. – 15 pp.
4. European portal for SMEs EU funding http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.htm.
5. Marlander B. Breeding patterns and biotechnological approach in sugarcane and sugarbeet / B. Marlander // *Zuncherindustrie*. – 2006. – Vol. 125.– №12. – P. 951–956.
6. Walters K. Transparent research at KWS / K. Walters // *Brit. Sug. Beet rev.* – 2005. – Vol. 71. – №4. – P. 25–26.
7. The external energy policy of the European Union. – Paris: IEPY, 2007. – 342 p.
8. Скорук О.П. Розвиток ринку біопалива в Україні та світі / О.П. Скорук, І.А. Здор // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 1. – С. 30–36.
9. Ткачук В.В. Товарознавчий аспект виробництва та споживання біодизельного палива: монографія / В. В. Ткачук. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2011. – 137 с.

References

1. Melnyk, N.V. (2010), "On the use of primary energy sources", *Ekonomika APK*, no. 12, pp. 152–155.
2. Kaletnik, H.M. (2013), "Biofuels: food, energy and ecological safety of Ukraine", *Bioenerhetyka = Bioenergy: Vseukrainskyi naukovo-vyrobnychiy zhurnal*, no. 2, pp. 12–14.
3. DIRECTIVE 2003/87/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 13 October 2003 establishing a scheme for greenhouse gas emission allowance trading within the Community and amending Council Directive 96/61/EC // Official Journal of the European Union L 275/33, 15 pp.
4. European portal for SMEs EU funding, available at: http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.htm. (access date August 20, 2017).
5. Marlander, B. (2006), "Breeding patterns and biotechnological approach in sugarcane and sugarbeet", *Zuncherindustrie*, Vol. 125, no. 12, pp. 951–956.
6. Walters, K. (2005), "Transparent research at KWS", *Brit. Sug. Beet rev*, Vol. 71. no. 4, pp. 25–26.

7. The external energy policy of the European Union (2007), Paris: IEPY, 342 p.
8. Skoruk, O.P. and Zdor, I.A. (2012), "Development of market of biofuels in Ukraine and world", *Zbirnyk naukovykh prats Vinnytskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, no. 1, pp. 30–36.
9. Tkachuk, V.V. (2011), *Tovaroznachnyi aspekt vyrobnytstva ta spozhyvannia biodyzelnoho palyva* [Merchandising aspect of biodiesel production and consumption], monograph, RVV LNTU, Lutsk, Ukraine, 137 p.

УДК 364.38-053.2(427)

Христенко О.А.,
канд. екон. наук, доцент, доцент
кафедри економіки підприємств
Латул Ю.Ю.,
магістр
Миколаївський національний аграрний університет

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРИТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Khrystenko O.A.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., assistant professor
at the department of business economics
Latul Yu.Yu.,
master
Mykolayiv National Agrarian University

STATE MANAGEMENT IN THE SPHERE OF SOCIAL PROTECTION OF ORPHANS IN UKRAINE IN TERMS OF EUROPEAN INTEGRATION

Постановка проблеми. Захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечення їхнього нормального рівня життя та розвитку є ключовою проблемою, яка безпосередньо потребує розгляду, аналізу і розв'язання. Йдеться про той механізм реалізації державної політики, який би зміг забезпечити належні умови для задоволення прав та реалізації можливостей дітей, а також досвід європейських країн, який можна запровадити в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема сирітства в Україні є великомасштабною. Дане питання часто розглядається у психологічній, соціологічній та педагогічній літературі. У межах науки "Державне управління" теоретичним підґрунтям дослідження соціального захисту дітей стали праці таких науковців: В.А. Скуратівського, П. І. Шевчука. Вітчизняні науковці, зокрема, Л. Кривачук, І. Цибульна, досліджували загальні питання реалізації державної політики щодо дітей. О. Карпенко, В. Козубовський, Т. Макійчук, В. Москалюк, О. Ноздріна висвітлювали засади соціального захисту дітей, позбавлених батьківського піклування; історії становлення інституту опіки та піклування присвячено роботи Н. Дьячковського, О. Карпенка, С. Морозової, Д. Прутян. Водночас практика діяльності служб у справах дітей в умовах їх реформування залишається мало дослідженою.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення аналізу державної політики і стратегії соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні в сучасних умовах, визначення основних проблем і недоліків соціальної політики, а також розгляд досвіду зарубіжних країн у сфері соціального захисту та обґрунтовано механізм реалізації соціальної політики держави щодо дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними причинами виникнення проблеми безпритульності дітей є соціальне розшарування суспільства, бідність більшої його частини, різке зниження доходів і рівня життя населення, безробіття, низька ефективність роботи навчальних закладів, правоохоронних органів щодо профілактики безпритульності дітей, відсутність у багатьох